

В. С. Зазулінський

здобувач

Науково-дослідного інституту публічного права

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ РИЗИКАМ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Актуальність статті полягає в тому, що забезпечення ефективного протистояння ворогу, а також збереження територіальної цілісності та незалежності, вимагає від українського законодавця побудови ефективної системи запобігання та протидії ризику економічної безпеки, які носять як внутрішній, так і зовнішній характер. Вирішувати відповідні проблеми доцільно, перш за все, шляхом удосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у досліджуваній сфері суспільного життя. Зауважимо, що наявність прогалин у правовому регулюванні запобігання та протидії загрозам економічної безпеки є явищем хоча й суто негативним, однак, об'єктивним, що обумовлено: по-перше, повномасштабним вторгненням з боку російської федерації, що негативно позначилось на розвитку, стабільності та безпеці економічного сектору держави; по-друге, мінливістю економічної сфери, а також розвитком нових сфер діяльності, як приватних осіб, так і держави; по-третє, розвитком економічної злочинності, яка особливо розвивається у кіберпросторі. Мета статті полягає у тому, щоб опрацювати перспективні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії ризикам економічної безпеки. У статті, спираючись на аналіз положень чинного законодавства, а також нормативних документів стратегічного та концептуального характеру, розкрито бачення законодавця щодо існуючих проблем у сфері запобігання та протидії ризикам економічної безпеки. На основі узагальнення наукових поглядів вчених та норм діючого адміністративного законодавства обґрунтовано, напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії ризикам економічної безпеки слід поділити на дві групи: нормативно-правові та організаційно-управлінські. Зроблено висновок, що запровадження вказаних вище кроків дозволить не тільки якісно покращити адміністративно-правове регулювання сфери запобігання та протидії ризикам економічної безпеки, а й забезпечить належне організаційне підґрунтя для роботи спеціально уповноважених суб'єктів за відповідним напрямом.

Ключові слова: *вдосконалення, адміністративно-правове регулювання, запобігання, протидія, ризику, економічна безпека.*

Актуальність теми. Забезпечення ефективного протистояння ворогу, а також збереження територіальної цілісності та незалежності, вимагає від українського законодавця побудови ефективної системи запобігання та протидії ризику економічної безпеки, які носять як внутрішній, так і зовнішній характер. Вирішувати відповідні проблеми доцільно, перш за все, шляхом удосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у досліджуваній сфері суспільного життя. Зауважимо, що наявність прогалин у правовому регулюванні запобігання та протидії загрозам економічної безпеки є явищем хоча й суто негативним,

однак, об'єктивним, що обумовлено: по-перше, повномасштабним вторгненням з боку російської федерації, що негативно позначилось на розвитку, стабільності та безпеці економічного сектору держави; по-друге, мінливістю економічної сфери, а також розвитком нових сфер діяльності, як приватних осіб, так і держави; по-третє, розвитком економічної злочинності, яка особливо розвивається у кіберпросторі. А відтак, дане наукове дослідження буде спрямовано на вирішення таких проблем.

Стан дослідження проблеми. Окремі проблемні питання, пов'язані із адміністративно-правовим регулювання економічної безпеки

в Україні, у своїх наукових працях розглядали: О.С. Богма, Ю.О. Волошин, О.А. Гриценко, І.О. Губарева, С.М. Макуха, О.С. Саєнко, В.В. Сазонов, А.А. Розанова, І.В. Шевчук та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, система адміністративного законодавства у цій сфері потребує доопрацювання, що в свою чергу забезпечить більш ефективно регулювання відносин, пов'язаних із протидією та запобігання ризиків економічної безпеки, а відтак сприятиме стабільності та стійкості української економіки в цілому.

Саме тому мета статті полягає у тому, щоб опрацювати перспективні напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії ризикам економічної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Розмірковуючи безпосередньо про шляхи вдосконалення адміністративно-правового регулювання запобігання та протидії ризикам економічної безпеки варто відмітити бачення законодавця щодо вказаного проблемного питання. В даному контексті, перш за все, виділимо «Стратегію національної безпеки України», яка була затверджена Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. У документі зазначається, що для гарантування достатку й безпеки громадян потрібні ресурси, які при залученні та ефективному використанні зовнішніх джерел можуть забезпечити стале і динамічне економічне зростання. Для цього необхідно: «розвивати ринкову конкуренцію, забезпечити демонополізацію економіки та детінізацію господарських відносин; захистити права власності; забезпечити дерегуляцію та не допускати тиску на бізнес; створити конкурентні умови для залучення інвестицій, зокрема іноземних; забезпечити стале функціонування фінансової системи, послідовність грошово-кредитної політики та підвищення рівня довіри до національних фінансових інститутів; удосконалити законодавство про організацію судової влади та забезпечити справедливе правосуддя; створити сприятливі, зокрема фінансові умови, для розвитку науки, забезпечити розбудову науково-дослідницької інфраструктури, а також ефективну взаємодію вчених із державним і приватним сектором, стимулювати інновації та запроваджувати новітні технології, зокрема у сферах безпеки та оборони, охорони здоров'я, промисловості, енергетиці, машинобудуванні, сільському господарстві, будівництві та інфраструктурі, спорті, в інфор-

маційній та телекомунікаційній сферах; сприяти розвитку авіаційної та космічної галузей як таких, що мають значний потенціал і можливості для виробництва високотехнологічної продукції цивільного та оборонного призначення; визначити та впровадити надійний механізм контролю за використанням нових технологій для гарантування безпеки людини і довкілля; реформувати земельні відносини, передбачивши впровадження обігу земель сільськогосподарського призначення, здійснення заходів з упорядкування обліку земельних ресурсів, забезпечити екологічно орієнтований розвиток агропромислового комплексу та продовольчу безпеку; модернізувати транспортну інфраструктуру» [1].

В якості окремого завдання в Стратегії йдеться про економічний розвиток і безпека неможливі без стійкого розвитку енергетики. Для цього пропонується: «сприяти розширенню енергетичного потенціалу України та ефективності його використання; інтегрувати енергетичні ринки України до енергоринку ЄС, зокрема інтегрувати Об'єднану енергосистему України до Європейського об'єднання операторів системи передачі електроенергії (ENTSO-E) та Газотранспортну систему України до Європейської мережі операторів газотранспортної системи (ENTSO-G), зберегти та розширити транзитний потенціал України, протидіяти реалізації проектів, що негативно впливають на енергетичну безпеку держави; диверсифікувати джерела і маршрути постачання енергетичних ресурсів; підвищити енергоефективність, упровадити суцільний облік виробництва, передачі та використання енергетичних ресурсів, упровадити загальнодержавний енергетичний баланс, забезпечити подальший розвиток паливно-енергетичного сектору на умовах сталого розвитку та екологічної безпеки, з урахуванням новітніх технологій виробництва енергії з відновлюваних джерел та її зберігання [1].

Окремо в рамках піднятої у роботі обов'язково слід вказати «Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року», затверджена Указом Президента України від 11 серпня 2021 року № 347/2021. Відповідно до вказаного нормативного документу, «основними викликами та загрозами у сфері фінансової безпеки є: низький рівень бюджетної дисципліни, низька інституційна спроможність розпорядників бюджетних коштів розробляти плани діяльності більш як на один рік, обмежені зв'язки між бюджетним плануванням та пріоритетними

напрямами розвитку держави; значний обсяг дефіциту державного бюджету, що перевищує визначені Бюджетним кодексом України 3 відсотки прогнозного номінального обсягу валового внутрішнього продукту України на відповідний рік, що за фактичної відсутності неборгових джерел його фінансування спричиняє зростання державного боргу та відповідного навантаження на державний бюджет; недостатній рівень фінансової інклюзії; невирішені питання щодо активів та фінансових зобов'язань на тимчасово окупованих територіях України; високий рівень тінізації економіки; втрата доходів бюджету внаслідок поширених явищ «сірого» імпорту та контрабанди, схем ухилення від оподаткування, розмивання бази оподаткування шляхом використання «низькоподаткових» юрисдикцій; непослідовність правового регулювання відносин у податковій сфері; недостатній розвиток довгострокового кредитування; значна частка непрацюючих кредитів у кредитному портфелі банків, у тому числі державного сектору; функціонування системи пенсійного забезпечення в умовах високого демографічного навантаження; низький рівень ліквідності фондового ринку, захисту прав інвесторів поряд із недостатньою спроможністю регулятора протидіяти зловживанням на ринку; поширення явища легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом» [2].

Реалізація завдань за безпековим напрямом забезпечуватиметься шляхом: визначення та дотримання критичних меж і цільових орієнтирів за індикаторами основних складових економічної безпеки, наведеними в додатку; проведення постійного моніторингу економічної стійкості шляхом відслідковування рівня критичних меж за індикаторами, включеними до таблиці індикаторів економічної безпеки, візуалізації відповідних даних у вигляді інфографіки, розміщення та підтримання її в актуальному стані на урядовому порталі; недопущення прийняття рішень, які призводитимуть до виходу індикаторів економічної безпеки за критичні межі; розроблення та реалізації Кабінетом Міністрів України, Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольним комітетом України (у межах компетенції) із залученням у разі потреби інших державних органів деталізованих планів заходів щодо активізації розвитку сфери, за якою в результаті постійного моніторингу економічної стійкості виявлений фактичний вихід або перебування окремих критеріїв за межами критичних значень, або прийняття окремих рішень стосовно коригування завдань у відповідній сфері [2].

Таким чином, аналіз зазначених вище нормативних документів дає можливість говорити про те, що законодавець досить багато уваги приді-

ляє проблемі забезпечення економічної безпеки, однак, справедливим буде відзначити і деякі суттєві недоліки: по-перше, «Стратегія національної безпеки України» та «Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року» були розроблені та прийняті ще до початку повномасштабного вторгнення, а відтак, вони не враховують сучасних викликів та загроз; по-друге, у відповідності до вказаних документів та і не було розроблено; по-третє, документи не вирішують проблем, пов'язаних із діяльністю суб'єктів забезпечення економічної безпеки, а також їх взаємодії одне з одним, а також громадськими інституціями.

Тож, з огляду на зазначене вище вбачається можливим виділити нормативний напрямок вдосконалення запобігання та протидії ризикам економічної безпеки, в рамках якого вбачається необхідним:

1) розробити та прийняти «Концепцію забезпечення економічної безпеки України в умовах воєнного стану», метою якої буде забезпечення стабільності функціонування та розвитку економіки країни в умовах ведення повномасштабної війни, а також створення сприятливих нормативно-правових, організаційних, управлінських економічних для діяльності суб'єктів забезпечення економічної безпеки;

2) окремо варто прийняти «Меморандум про співпрацю у сфері економічної безпеки», який має закріпити та юридично оформити домовленості між органами державної влади, різними громадськими інституціями, а також представниками великого та середнього бізнесу, щодо спільних дій у сфері зміцнення економічної безпеки України. При цьому відповідний Меморандум повинен діяти не тільки в умовах правового режиму воєнного стану, а й у період повоєнного відновлення країни.

3) вбачається необхідним розробити та прийняти два підзаконні нормативно-правові акти, положення яких мають бути спрямовані на регулювання взаємодії: а) між суб'єктами запобігання та протидії ризикам економічної безпеки «Положення про порядок взаємодії суб'єктів забезпечення економічної безпеки»; б) між державними і громадськими інституціями у досліджуваній сфері суспільного життя, зокрема: «Типовий порядок взаємодії органів державної влади, громадськими інституціями, бізнесом та фізичними особами у сфері забезпечення економічної безпеки».

Окремим важливим напрямком є вдосконалення державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки. Д.О. Кошиков вказує, що державна політика у сфері гарантування економічної безпеки держави являє собою закріплену чинним законодавством України систему зако-

нодавчих, організаційних, управлінських заходів, яка реалізується в основному уповноваженими суб'єктами публічної адміністрації за участі політичних партій, інститутів громадянського суспільства та представників бізнес-середовища з метою впорядкування та розвитку суспільних економічних відносин, забезпечення реалізації соціально-економічних прав і свобод громадян, а також створення умов для подальшого розвитку і зростання національної економіки та забезпечення конкурентоспроможності держави у світовому економічному середовищі [3]. В.С. Гнатенко слушно зазначає, що забезпечення економічної безпеки України вимагає, перш за все, зміцнення державної влади, підвищення довіри, а також раціоналізації механізмів вироблення рішень і формування економічної політики. Економічна безпека досягається здійсненням єдиної державної політики, узгодженої, збалансованої, скоординованої системою заходів, адекватних внутрішнім та зовнішнім загрозам. Без вироблення єдиної державної політики забезпечення економічної безпеки неможливо. Стабілізувати економічну ситуацію в Україні, створити ефективні механізми соціального захисту населення – обґрунтований імпульс до радикальних змін і протидії до депресивних тенденцій [4]. Тож, в даному контексті вдосконалення державної політики має передбачати: по-перше, посилення позицій суб'єктів забезпечення економічної безпеки (зокрема гарантій їх діяльності); по-друге, визначення чіткого вектору діяльності держави у досліджуваному напрямку; по-третє, розробка планів вирішення окремих завдань цієї політики; по-четверте, підвищення прозорості та підзвітності сфери економічної безпеки; по-п'яте, розробка заходів протидії корупції.

І останній напрямком, в якому слід вдосконалювати систему запобігання та протидії ризикам економічної безпеки, організаційно-управлінський. В даному контексті вбачається необхідним:

– покращити систему кадрового забезпечення суб'єктів запобігання та протидії ризикам економічної безпеки. А.М. Клочко аргументує, що кадрове забезпечення у загальному вигляді представляє собою виконання завдання соціального забезпечення систем і процесів управління у певній сфері суспільного життя шляхом залучення людей, які відповідають визначним вимогам, до реалізації трудових функцій в тому чи іншому органі державної влади та його структурних підрозділах. У своїх подальших працях науковець звертає увагу на те, що поняття кадрового забезпечення можна розглядати в широкому та вузькому розуміннях [5, с.43]. М.В. Мельничук цілком слушно зазначає, що кадрове забезпечення включає, з одного боку, наявність в управлінця об'єктів його управлінської діяль-

ності – виконавців, необхідних для підготовки до управлінського рішення та його подальшого виконання. З іншого боку, кадрове забезпечення представляє собою суб'єкти управлінської діяльності, які організують, аналізують, контролюють, координують та виконують інші дії в ході державно-управлінської діяльності для досягнення конкретного результату. Кадри виступають важливим суб'єктивним фактором, від якого залежить ефективне функціонування механізму управлінської діяльності. Життєздатність органу виконавчої влади залежить не лише від матеріального забезпечення, але й від спрямування вольових дій та переконань учасників процесу державного управління в конкретному напрямку. Без високого рівня професіоналізму та належних особистих якостей кадрів виникає відсутність ефективного елементу, який визначає динаміку управлінської діяльності [6, с.68]. А відтак, кадрове забезпечення є надважливим чинником ефективної та якісної реалізації заходів, спрямованих на запобігання та протидію ризикам економічної безпеки, адже фахівці у даній сфері повинні володіти цілим набором знань, умінь та навичок не тільки в економічній галузі, а й юридичній, кіберсфері, тощо. Саме тому на сьогодні вкрай важливо здійснювати підготовку осіб-професіоналів, здатних на високому рівні оперативно та якісно вирішувати завдання у сфері забезпечення економічної безпеки;

– вдосконалити систему прогнозування та планування заходів у сфері забезпечення економічної безпеки;

– створити умови для ефективного та повного інформаційного забезпечення сфери економічної безпеки. інформаційне забезпечення – це система процесів, що охоплює збір, оцінку, зберігання та обробку даних для прийняття управлінських рішень. Вона охоплює різні види діяльності, включаючи виробничі та збутові процеси, сервісне обслуговування, підвищення ефективності виробництва, покращення якості продукції, зниження витрат, рекламу, а також інформацію про асортимент, ціни та організацію сервісу. Відповідно, інформаційне забезпечення є ключовим етапом та умовою для проведення економічного аналізу, оскільки ефективність та об'єктивність цього аналізу безпосередньо залежить від якості та змісту вихідних даних. Інформаційне забезпечення економічного аналізу включає створення бази даних і комплексу інформаційних засобів, необхідних для оцінки господарської діяльності та вирішення управлінських завдань [7]. В рамках піднятої у роботі проблематики вдосконалення інформаційного забезпечення має передбачати: а) пришвидшення обміну інформації між суб'єктами запобігання та протидії ризикам економічної безпеки; б) проведення просвітницької

та роз'яснювальної роботи серед населення; в) покращення інформаційно-аналітичних та кіберсистем; г) посилення кібербезпеки.

Висновки. Таким чином, запровадження вказаних вище кроків дозволить не тільки якісно покращити адміністративно-правове регулювання сфери запобігання та протидії ризикам економічної безпеки, а й забезпечить належне організаційне підґрунтя для роботи спеціально уповноважених суб'єктів за відповідним напрямом.

Список використаної літератури:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020/conv#Text>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на

період до 2025 року»: Указ Президента України від 11.08.2021 № 347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021/conv#Text>

3. Кошиков Д. О. Сутність державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки держави. *Юридичний бюлетень*. 2019. Вип. 11, ч. 1. С. 67-75.
4. Гнатенко В. С. Нормативно-правове забезпечення державної політики у сфері економічної безпеки. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 2. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/33.pdf
5. Клочко А. М. Поняття та зміст кадрового забезпечення органів внутрішніх справ України. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 42–51.
6. Мельничук М. В. Адміністративно-правові засади управлінської діяльності керівників органів виконавчої влади: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. К., 2009. 197 с.
7. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 639 с.

Zazulinskyi V. S. Promising directions for improving administrative and legal regulation of preventing and counteracting economic security risks

The relevance of the article lies in the fact that ensuring effective confrontation with the enemy, as well as preserving territorial integrity and independence, requires the Ukrainian legislator to build an effective system for preventing and countering economic security risks, which are both internal and external in nature. It is advisable to solve the relevant problems, first of all, by improving the administrative and legal regulation of public relations in the studied sphere of public life. It should be noted that the presence of gaps in the legal regulation of preventing and countering threats to economic security is a phenomenon, although purely negative, but objective, which is due to: first, a full-scale invasion by the Russian Federation, which negatively affected the development, stability and security of the economic sector of the state; second, the variability of the economic sphere, as well as the development of new areas of activity, both for individuals and the state; third, the development of economic crime, which is especially developing in cyberspace. The purpose of the article is to explore promising areas for improving administrative and legal regulation of preventing and countering economic security risks. The article, based on the analysis of the provisions of the current legislation, as well as regulatory documents of a strategic and conceptual nature, reveals the legislator's vision of existing problems in the field of preventing and counteracting economic security risks. Based on the generalization of scientific views of scientists and the norms of current administrative legislation, it is substantiated that the directions for improving administrative and legal regulation of preventing and counteracting economic security risks should be divided into two groups: regulatory and legal and organizational and managerial. It was concluded that the implementation of the above steps will not only qualitatively improve the administrative and legal regulation of the sphere of prevention and counteraction to economic security risks, but will also provide an appropriate organizational basis for the work of specially authorized entities in the relevant area.

Key words: *improvement, administrative and legal regulation, prevention, counteraction, risks, economic security.*